

40. SZ. 1906. (53. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

FŐMUNKATÁRS
MIKSZÁTH KÁLMÁN.

BUDAPEST, OKTÓBER 7.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utca 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ——— 16 korona.
Félévre ——— 8 korona.
Negyedévre ——— 4 korona.

A «Világkrónika»-val
negyedévenként 80 fillérrel
több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meg-
határozott viteldij is csatolandó.

SEMMELWEIS.

M EGHATÓ és lélekemelő ünnepély folyt le a múlt héten fővárosunkban. Az emberiség egyik legnagyobb jótevője, hazánk egyik legnagyobb fia: Semmelweis Ignác szoborként megelevenedett alakjához járultak a bel- és külföld kiváló orvosai, hogy a késői elismerés és hála koszorúit elhelyezzék szobrának lépcsőire. Semmelweis Ignácznak köszöni a tudomány, s a szenvedésekre kárhoztatott emberiség, hogy megmentette az anyákat ama szörnyű betegségtől, mely őket legmagasztosabb rendeltetésük betöltésének napjaiban tömegesen, a XIX. század 40-es éveiben pedig, a mikor az orvosi tudomány a kórboncztni alapra helyezkedett, szinte járványszerűen pusztította. A gyermekági lázat, az anyák, a családok e rémét, mely himlőhöz és fekete halálhoz hasonló méreteket öltött már, Semmelweis küzdött le, s méltán illették őt azzal a névvel, mely szülőházának (I. Apród-utca 3.) falába ékelt emléktábláján olvasható: «az anyák megmentője.»

Semmelweis, mint egy a XVII. században már magyar honosságú család sarja, 1818 július elsején Budán született. Szülővárosában látogatta az elemi iskolákat, itt járta a gimnáziumot, s egyetemi tanulmányainak is egy részét a pesti egyetemen végezte el.

1846-ban hajlamai által vezérelve, a bécsi szülészeti klinikára került s 1847-ben tette meg áldásos felfedezését, itt derítette fel az orvosi tudománynak amaz örök-igaz tételét, hogy a gyermekági láz nem egyéb, mint vérmérgezés, az ú. n. gennyvérűség, melyet bomlott szerves anyagoknak felszívódása idéz elő. Kimutatta és bebizonyította, hogy ezen anyagokat kívülről juttatják a szervezetbe, melyben ha felszívódnak, a gennyvérűséget okozzák, s ennek a megtámadott egyének áldozatul eshetnek. De nemcsak a szörnyű betegség okát derítette fel Semmelweis, hanem a biztos védekezés eszközeit is kijelölte.

A kórelhárítás kettős alaptételét is ő állította fel, mely így hangzik: «ne vigyetek az egyének szervezetébe bomlott szerves anyagokat» és: «távolítsátok el az egyének szervezetéből a bomlott szerves anyagokat, még mielőtt felszívódnának.»

A mai korban, a mikor az egészségtan elemeit már az alsó iskolákban is országsszerte tanítják,

a mikor úgyszólván valamennyien ismerjük e kettős tételt s annak megfelelőleg bánunk el azokkal a kis sebesülésekkel is, melyek megannyiunkat bőrhorzsolások, tűszúrások alakjában úgyszólván nap-nap után érnek, Columbus tojásának tűnnek fel Semmelweis tételei. És úgy is van. Semmelweis felfedezése egyszerű, átlátszó, mint minden nagy igazság. És ez az igazság manapság nemcsak a szülészetnek, de a sebészetnek is, nemcsak irányítója, de további

fejlődésének biztos alapjává tétele. A Semmelweis-féle kórháritó tételek alapján áll Listernek is, a modern «tisza sebekelés» apostolának tanítása, sőt az orvosi történelem azt mutatja, hogy épen Listernek, sőt később még Pasteurnak és Kochnak kellett fellépnie, kik a bomlott szerves anyagok mibenlétét a bakteriológia segítségével közelebbről is meghatározták, hogy Semmelweis áldásos felfedezésének útja töressék.

SEMMELWEIS SZOBRA. — STROBL ALAJOS SZOBORMŰVE.

SEMMEWEIS IGNÁCZ

Mert az emberbarát nagy fájdalomra, Semmelweis felfedezését korának szülészprofesszorai, kettőnek kivételével, nem fogadták el, sőt bántó mellőzésben részesítették Semmelweist.

Elkeseredett, hosszú harcz fejlődött ki Semmelweis Ignác és ellenfelei közt, mely a felfedezés idejétől: 1847 májusától élete végéig, 1865-ig eltartott. Semmelweis újra s újra kifejtette az ő tanítását; és hol könyörgött, hol pedig erőyes hangon követelte, fogadják el azt, hiszen ezrek életét lehetne megmenteni vele! Minden hiábavaló volt: a tanítása által megmenthető anyák pusztulását tovább kellett néznie. A sok harcz, a sok szomorúság megőrölte idegrendszerét. 1865 július 31-én tébolydába kellett szállítani. Tizennégy napi internálás után: augusztus 13-ikán kiszenvedett. De halálát nem az elmebaja okozta. Irgalmatlannak vagy kegyesnek kell-e neveznünk végzetét? — szenvedéseit megrövidítette egy másik szörnyű betegség: a gennyvérzés, mely egy az újján szerzett sebnek volt a következménye; tehát ugyanazon kór, melynek azonosságát a gyermekágyi lázzal ő derítette fel.

Minden dicsérő szózatnál szebben szól, s még szobránál is maradandóbb az ő saját alkotása, mely megtanította az orvosi világot, mint kell leküzdeni azt a betegséget, mely régente oly pusztítást vitt véghez az anyák közt, hogy volt hónap, a mikor 100 anya közül 30-nál is több halt meg, míg a mai, Semmelweis által megalapított eljárás szerint 10,000 nő közül csak négy hal meg gyermekágyi lázban!

*

Néhány nappal Semmelweis szobrának leplezése előtt állították fel a budapesti szülészeti klinikán Kézmárszky Tivadarnak a mellszobrát is. Azon a helyen óhajtották megörökíteni képmását hálás tanítványai, a hol tanított, a hol a betegeknek ezreit mentette meg az élet számára, s a hol nemes példaadása ma is nemes gyümölcsöket terem. Kézmárszky Semmelweisnek volt egyik leghivatottabb követője, s az ő tervei és útmutatása szerint épült a budapesti szülészeti klinika, mely berendezésével és célszerű voltával a külföldi orvos sebészeknek nemcsak bámulatát idézte föl, de még megbocsátható irigységöket is.

GYÓZ AZ ENYÉSZET...

Győz az enyészet gyöngén, erősön,
Hol egy barátom, hol ösmerősöm,
Sötét hírrel jön a levél...
Egy hete járt itt — s ma már nem él.

Elhiszem én, hogy törvény van ebben,
De működhetnék a halál szebben, —
Haszontalan bár minden panasz,
A hogy így ránk tör, nem jól van az.

Ha már úgy kell, hogy elszomorítson,
Az, a ki elmegy, kezét szorítsa, —
Hadd oldanánk meg szépen, békén
Sok bonyodalmat — így a végén.

Egymás lelkén itt sok sebet ejtünk,
Kötelességet sokszor felejtünk,
Busítjuk egymást ártatlanul, —
S ebben az ember sohsem tanul.

A sebzett hű társ vérzik titokban.
Tudjuk, — de őt is okoljuk sokban.
Az úgy ilyképen abba marad,
Míg egyikünk a — fűbe harap.

Nagy kár, de így van. Gyarló az ember.
Szándéka jó, de — jobb lenni nem mer.
Gondolja: majd, majd! van ideje!
S kifogy időből szegény feje.

Ugy lenne rendjén: ki elhagy minket,
Bocsájtana meg mi vétkeinket, —
És legalább ha végperce int,
Ölelhetnék meg szívünk szerint.
Koronghi Lippich Elek.

HIDEG TAVASZOK.

Hideg tavaszok bús lehelletétől
Meggörnyedt a fejem.
Lelkemre adtad a szomorúságot,
Istenem, Istenem!
Súlyos volt a gyönyör gyümölcsös ága,
Te megszakattad, hogy könnyebb legyen.
S a kopár vesszőt úgy dobtad ölembe,
Istenem, istenem!

S álltam viharod reszkető tűzében
S néztem kigyúlt egéd.
S vártam, reám még mit mér, szörnyűségest
A kezéd, a kezéd!
Minden reményemet meghagytad épen:
Küzdjem tovább e szörnyű életet!
Hanem a boldogságom összetörte
A kezéd, a kezéd!

De ez a törvény. Az Igéret földjét
Szem nem láthatja meg —
Csak, a mely nagy tüzek kihúnyó hamván
Virrasztott, könnyezett.
Az út odáig verejtékes, átkos,
Dudvánál, gaznál, nem nyújt egyebet.
De mennem kell, mert szemem nagy fényt látott
S virrasztott, könnyezett.

És mégis — itt-ott, egy-egy dal megállít.
S lehúnyom a szemem...
S lelkem elfogja a multak varázsa,
Istenem, Istenem!
Elpusztult kertek illata száll hozzám
S egy piros ág int messziről nekem —
Oh üzz tovább! Ne engedj visszatérni
Istenem, Istenem!...

Erdős Renée.

FORGÁCS, A NAGYBAJUSZÚ.

Elbeszélés.

Irtó Bársony István.

Szeptember első harmadában történt, úgy kisasszony napja táján.

A nyár vége meleg volt; az ősz közeledését még kevés jel mutatta. Itt-ott hervadt a nyárfa s gyéren hullatta aranyleveleit. De a parti fűz bujában zöldelt sarju hajtásaival, mint tavasz elején.

A «Szivszakasztó»-n cserkésztem szarvasra, s Forgács, a nagybajuszú, volt a vezetőm.
A bikák még nem bögtek. Annak az idejét

csak későbbre várhattuk. Majd ha az első hűvös eső után beköszönt az ősz, az igazi. Majd ha a nyári hőség, a mely az erdő daliáit a sűrűségekben való sziesztázásra kényszeríti, elmúlt. Majd ha a bikák egyszerre mind szerelmesek lesznek, — majd-majd!...

A «Szivszakasztó» egy méredek hegyoldal, mely erővel visszalökődési a tolakodót, a ki mohó szenvedélyével megostromolja.

Csupa úttalan szikla; egymás hátán dudorodó kő, a melynek a repedéseibe örökös küzdelemmel, fáradhatatlan, gigászi erővel furakodnak be a fagyókerek. A szirték élei közt lassan, de szívós kitartással váj magának utat az esővíz s pergő könnyeivel nyirkossá áztatja a kőzet lapjait. Az amúgy is ferde sziklalépcső a rajta élődző zuzmók és mohok nedvességétől megcsinosodik; ha pedig szárazság van, akkor az elmalló, porhanyó moha teszi csuszóssá. A ki erőlteti, hogy a tetejére jusson, annak előbb utóbb zakatol a szive, eláll a lélekzete. Azért hívják ezt a sziklahegyet a Szivszakasztónak.

Ott van a Szivszakasztó, Drégelyen túl, a «Deszkás» tőszomszédságában, a hol a nógrádi szarvasok találkoznak a hontiakkal.

Onnan huzódik a csöndes, méla hegyek folytatása az eldugott Bernece-község felé, a honnan sugárnövésű, hosszú hajfonatos, térdig meztelábás leányok szállinkóznak szét az erdő-ségbe, s kaparják, söprik, tisztogatják a cserkésző utakról a gatz és az avart, s tarka víganőjökkel olyanok, mint egy-egy csudavirág, a melyet tündérszeszély nyilaszt, előre nem sejtett pillanatban, egyszer egy esztendőben, nyár elejének bimbófakasztó hajnalán.

A mikor vége a nyárnak, rég eltűntek már az erdő homályából a csudavirágok. Akkorra nagy a csend, s a szarvast nem riasztja, nem nyugtalanítja itt emberhang, a mit soha meg nem szokik. Legfeljebb ha a pásztor kurjantását. De az nem is igazi emberhang már, hanem csak jeladás, mint az erdei vadaké.

Forgács, a nagybajuszú, ebben a csöndes világban volt a vezetőm azon az emlékezetes szeptemberi hajnalon, a mikor a szarvasbikák még nem váltak széjjel, de már gyűlölni kezdték egymást.

Megmagyarázhatatlan intés készíti őket erre. Akkor kezdődik, a mikor múlik a nyár s az ősz előre küldi üzeneteit.

Jönnek hajnalban a nehézkesen lopódzó ködök, a melyek nem oly lengék és könnyen foszlók, mint a nyári esővel érkezők, — hanem sűrű és szívós a leplők, a melyett a szél se igen tép meg, csak úgy hajt, kerget maga előtt.

A hegyek közt szeptember közepén már látni ilyen ködöt; — ámbár még ez sem az igazi diadalmas, a mely ellenáll a napnak. A felséges tüzes nap ezt még vagy lenyomja s itt lent eloszlatja — vagy felszíja magához s felhőt sűrít belőle odafent.

A mikor ez az időszak következik az évnek: az erdő koronás urai férfi erejük teljességében vannak.

*

A Szivszakasztó basái nem bögtek még, de már ellenséget sejtettek egymásban.

A nyár lankasztó hevét jobbra egymás társaságában heverték végig a titkos árnyas bozótok csendjében. Asszonyt kerülve, nő után nem vágyva élvezték együtt az estharmatos rétek legelőjét, s hajnalban az alacsony vágás zamatos füveit. A jó élettől kövérré gömbölyödtek; gyöngyös agancsuk kifejlődött. Ilyenkor a bikák még jóbarátok. Békén megvannak egymás mellett. A virágos rét csemegéi is jobban esnek nekik, ha nem egymagok csipkedik.

Hanem a mikor a nyár kis sirokkóit az őszi szelek kezdik felváltani!...

Hajh, az eddigelő jó pajtások egyszerre felvetik a fejüket s mintha távolról jövő üzenetet várnának: fülelnék, hallgatóznak. Nyugtalanság lopódzik beléjük. Idegessé, szórakozottá, türelmetlenné válik mindegyik.

Étvágyuk megcsappan.

Az erdő mélyét, a hol a dágványos hús fürdőt kínál nekik, gyakrabban sóvárogják.

Egymást gyanakvó sejtelemmel nézik; — s míg az előtt békén dugták össze a fejüket ugyanazért a herecsomóért: most összecsapják agancspengéjüket, mint két bajnok, a ki vívni készül.

Pedig dehogy is a lóhere a gondjuk!

Valami van bennök, a mi fenyegeti a régi barátságot. Még most csak halvány sejtés, hogy halálos ellenségek mindenki, a ki férfi. Az asszony, a nő, jelenik meg ösztön növelte vágyaik előtt; s a hány agancsos: mind vetélytársává válik egymásnak.

Már ezt a várakozásos hajnalt megelőző este is hallgattuk Forgácsal a koronás urak kezdődő vitáját, ott a Szívszakasztón.

Egész alkonyaton hiába jártuk végig a nyest lépésével a cserkészutakat: nyomukra nem akadunk. Leszállt az éjszakába hajtó csöndes este; felkelt a hold; az erdő bűbajos fényben úszott, s a lombfák alatt mégis olyan sötét volt, hogy a szakadékos, meredek ösvényen csak bakarasnyi lépéssel haladtunk lejjebb-lejjebb.

Ekkor egyszerre csendülő összeesapás hangját hozta felénk a szél az erdő belsejéből. Egyszer, kétszer, háromszor: csitt-csatt! Azután csend. De kisvártatva megint: «En garde! Rajta!»... csitt-csatt!... csitt-csatt!

Jöttek a szarvasbikák. Közeledtek odabent, a láthatatlanságban; eltakarva a homálytól, a bokroktól, házmagasságú sziklatömböktől...

Elvonultak előttünk, mellettünk, alig hatvan-hetven lépésnyire s mi lélegzetünket visszafojtva, lestük: merre mennek.

Forgács, a nagybajuszú, úgy zihált mögöttem, mint egy kimerült gőzmozdony.

A míg a szarvasok nesztét hallhattuk, addig csak megvolt valahogyan: — de a mint minden elcsöndesült, kitört rajta a láz, a vadász-láz, minden lázak e legizgatóbbja.

— Menjünk! — mondta s már előre ugrott; ő ment elől; nem birt volna lassú ütemben lépkedni ezzel az érzésével. Mit bánta ő, hogy a helyenként vaksötét erdőben lefelé futván a sziklákon, nyakamat törhetem? Ő látott. Ösmerte az utat. Minden fordulót tudott, megérezte, valósággal gurult lefelé, de el nem esett.

Magam sem tudom, hogy értem le utána hazáig. De azért hajnali szürkület előtt, megint csak vele indultam neki a Szívszakasztó meredekének.

Ő volt az egyetlen, ez a néhai orvvadász, a kire vakon rábízhattam itt magamat. Ő volt az egyetlen, a ki pontosan tudta, hány és minő szarvas lakik a körletében.

— Nyolcz bika van a Szívszakasztón uram, dicsekedett. Köztük egy fekete, mint a bivaly; a többi is derék. De az a fekete, az nagyon is gyönyörű!

Kigyúlt a szeme, ragyogott az arca, úgy folytatta: «No, holnap hajnalban... majd meg-lássuk. Lőjjön keresztül uram, ha szemközt nem viszem a nyolcz bikával.»

*

Egy lángbagoly jajongott valahol. Koromsötét volt a fák között.

A cserkészút vonala egy fokkal még sötétebb volt a sötétségnél, abból tudtam, hova kell raknom megfeszített óvatossággal a lábamat.

A hold, a mely az este olyan tündéri fényt szórt az erdei rétre odalent; már sehol sem volt.

Egy csoport fenyőfa mellett lopódtunk el; a fenyőillat tett rá figyelmessé; felnéztem a homályos magasságba; — láttam néhány merően kinyúló erős, egyenes kart, a minőt csak a fenyő nyújtogat szét ilyen szabályosan.

Mentünk-mentünk.

Alig hallottuk a saját lépésünket; én a Forgácsot egyáltalában nem. Pedig egész éjjel sem aludt, mindig ivott. Körülülte társaival együtt az égő tüzet a vadórtanya előtt, s ott szopogatta, a mi szeszfele a számára került. Mégse nehezedett el. Könnyű volt a lépése és biztos.

Egy-egy szélköllyök pajkoskodott velünk; belénk csimpaszkodott, meglibbentette fölötünk a fák lombzatát s arrább osont.

Tul a hegyen egy róka kezdett vakogni. Négyes ütemmel csaholt bele az erdei némaságba. — Ha völgynek fordultunk: tompán hangzott a «vak-vak-vak-vak!» — ha a meredek kapaszkodón újra emelkedtünk, élesen csendült a riasztó hang, pedig ugyancsak mesziről jött.

Legalább egy órája volt már, hogy elindultunk. Világosodni kezdett.

Roszul léptem. Egy rőzseág roppant szét a talpam alatt. Erős bőffenés és gyors futás zaja állított meg. Vén őzbak menekült előlünk, riogva.

Csend, — csend!...

A szürkület már itt van. Nyomán mindjárt megjön a valóságos hajnal. De a nappali élet hangjaiból még egy czippanás sincs. Az erdő még alszik.

Hirtelen megcsapja a fületem valami. Hátrafordulok s némán intek a nagybajuszúnak. Felkapja a fejét s ő is figyel. Hevesen bólint. Mind a ketten úgy állunk, mintha kővé meredtünk volna.

A távolból összeesendülő pengék nesze szállott felénk.

Jöttek a szarvasok visszafelé.

Nagyon is korán volt még, de valami megzavarhatta őket.

Az éjszakát kint töltötték a holdvilágos fényes vágásban, a hol minden bokor közén finom csemege kínálkozott nekik. Hamar jól lakhattak. S aztán kezdődhetett bennök megint az izgulás a sejtelmes gyűlölet egymás iránt, a mi most még csak játék, de tán már napok múlva is szétrebbentheti őket.

Akkor vége lesz a pajtáságnak. Akkor kiki megy világgá. Valahány agancsos dalia, mind indul, hogy keresse s összegyűjtse a maga aszszonyait.

Megannyi hárembasává válik minden szarvasbika.

Udvarló, hős és zsarnok egytől-egyig.

Féltékeny férj, vagy kérés; és halálos párbajra kész vetélytárs.

Most még nincs itt az ideje.

Most csak épen hogy kezdik; — de már «en garde»-ba állnak, a mint szemközt fordulnak véletlenül.

Abban a szempillantásban megtorpannak. Lábok czövekké mered. Nyakok görbülten feszül. Homlokuk lehajlik. Agancsuk szemága hegyes törként dőlésre készül. Egy mozdulat, egy rezdülés, és csitt-csatt! összeesendül az agancs-penge.

Jönnék!

Ők azok, a tegnap estiek.

Forgács, a nagybajuszú, tudja.

Erre tartanak a nagy erdőn át.

Lassan, óvatosan, legelészve, közben ácsorogva közelednek.

Meresztem a szememet, úgy figyelek; a számamat is nyitva feledem, így könnyebb hallgatóni. Egy vastag bükkfa van előttem, árnyként simulok hozzá, neki támaszkodom, pompás fedezetem van így, a nagy fa dereka egészen eltakar.

Halk zuhanást hallok.

Már megint leli a hideg, törli a vadászláz. — Hallja a szarvasokat s attól megbolondul. — Előtte nem volt jó fedezet, hamar ledobta hát magát, nehogy a szarvasok észrevegyék. Hideglelősen remeg; s attól az avar zizeg alatta, mintha egér szöszmötölne közte.

Annyira izgatott, hogy elfulladt morgásnak hallom szorult lélegzését. Halkan lepisszegem.

A mint odatekintek, látom, hogy kinyújtott balkezével mutat valahova.

Majd kinézem a szememet. Ohó! Az első bika már látszik. Vörös, mint a róka. Fiatal legény, talán villás. A félhomályban csak sejtem, de tisztán nem láthatom. A tapasztalt vénnek szeretik az ilyen ugrifüles vitézt előre engedni. Sőt küldik. Baj esetén előre kergetik; bele a tűz-vonalba. A veszedelem hadd érjen mást, ne őket.

Egyik bika jött a másik után.

Forgács felhőrrént, a mint új alak jelent meg a sűrűség szélén, a nagy szálfák között.

Most olyat nyöszörgött, hogy fióknyerítésnek is beillett volna. Akkor lépett ki a nyílt színre a fekete bika, az egész társaság disze, vénje.

Még messze voltak. A derengő szürkületet a valóságos hajnal csak alig kezdte még eloszlatni. A nagy fa mögül czélozni próbáltam: nem birtam. Nem láttam puskám végén a legyet; várni kellett.

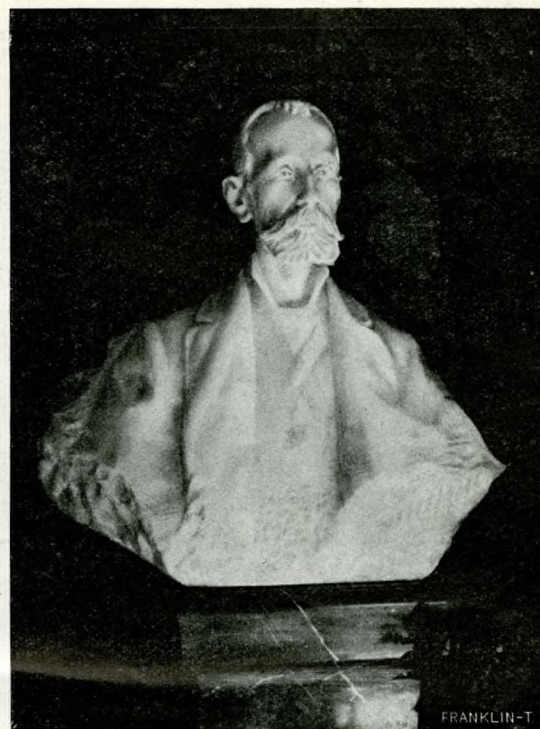
Forgácsot egyre rázta a hideg. Szinte vonaglott a földön, annyira izgatott volt.

A bikák meglehetősen széjjel voltak.

Csak két erős vörös bika zsörtölődött egymással állandóan. Csitt-csatt! csitt-csatt! — hallatszott oly erősen, mintha ott vívtak volna a közelünkben.

A szél felőlők fújt s tisztán hozta hozzánk a csattogó hangokat a csöndes, nyílt erdőben.

Magam is kezdtem már izgulni.

KÉZSMÁRSZKY TIVADAR MELLSZOBRA A BUDAPESTI TUD. EGYETEM I. SZÜLÉSZETI KLINIKÁJÁN.

— Jertek, az Istenért, gondoltam; hisz ezt itt mellettem még megüti a guta.

Teknőszerű mélyedés nyúlt felénk a bikák irányából. Egy gyöngye hajlatú katlan. Ha a vezérbika abba beletéved, valamennyi mind utána sétál, egyenesen nekünk.

A teknő éle gerinczen húzódott jobbra-balra. Mindakét irányban részsüt elfele tőlünk. Az a vörös legény, a ki után a többi gond nélkül ment, egyet gondolt s a gerince jobb szárnyára indult. Követték mind a heten.

Nagyot dobbant a szívem. Vége! Isten áldjon meg benneteket!...

Négy már eltűnt a gerince mögött, a nagy fekete bika épen most következett sorra.

— Lőjjön! lőjjön már! — hangzott e pillanatban rekedt, sürgető követeléssel.

A nagybajuszú vadőr felugrott fektéből, mint a leshelyéből kirohanó párducz.

— Lőjjön! — mondta harmadszor is, és volt a hangjában valami, a mi hasonlított a káromkodáshoz.

Tétovázásomból erős robaj riasztott fel. Ő lött! Lihegve, szemmeresztve leste lövése eredményét.

Ott állott eltorzult arczczal, mit sem törődve velem. Hallgatta a futó szarvasok robaját; előre hajlott; a szeme kidülledt; homlokáról csurgott a veritek.

A rózsás hajnal épen megérkezett s ránk vetette első sugarát, a melyet egy hegyszakadék keskeny nyílásán át küldött felénk.

Fél percczel előbb még homályban volt a völgy s most egyszerre ragyogott.

Forgács arra a pontra rohant, a hol a szarvasok a gerinczen keresztül váltottak. Kereste egy darabig a jelt — a vérnyomot, vagy egyebet, a mi azt árulná el, hogy talált a golyója, — de semmire sem akadt.

Búsan kullogott hozzám.

Most láttam csak, milyen vérbeli orvvadász lehetett valamikor, a kin semmi se fog, ha az alkalom kisérti. Úgy nézett rám, mintha annak a szerencsétlenségnek, hogy a szarvasok el-tűntek, én volnék az oka.

Azután észretért és lesütötte a szemét.

Megszegte a nyakát s halkan mondta:

— Most már indulhatunk — vissza.

NYUGAT VÉDBÁSTYÁI.

Budapest, október 3.

Nagy vihart támasztott a héten egy röpke szó és egy tudománytalan kijelentés. Röpke volt a kijelentés annyiban, hogy pár szóval hiteles okmányokban évszázadok óta élő igazságot akart semmivé tenni, és tudománytalan volt abban, hogy az általános történelmi és politikai felfogás ellenére, koholmányokat óhajtott egy ellenséges politikai célzat kedvéért a történelmi belecsempészni. Bécs város polgármestere arról beszélt ugyanis egyik legutóbbi magyarellenes dikeziójában,

SEMMELEWEIS SZÜLŐHÁZA AZ EMLÉKTÁBLÁVAL.

hogyan alaptalan az a magyarokról elterjedt vélekedés, hogy ők a nyugati kultúra védőbástyái lettek volna. Második része a historikussá előléptetett polgármesternek már e kijelentésből következett és konkluzió gyanánt zárta be Bécsre és az osztrák tartományokra vonatkozó ama történeti valóságot, mintha a magyarok bármikor is védői lettek volna az osztrák császári ház érdekeinek. A beszéd nyomán támadt vita és indulatoskodás még ma sem szűnt meg a sajtóban, de mi úgy hisszük, hogy viták és indulatosságok helyett ilyen kérdésekben egyedül célravezető mód a tények hiteles feltárása, vagyis a históriának, még pedig az osztrák históriának megszólaltatása.

Az egyetemes európai köztudatban a magyarság világtörténelmi hivatásának és szereplésének elismerését ugyanis nem a magyar historikusok szuggerálták. A magyarság már mint kész ítéletekről értesült a soha meg nem czáfolt s még csak kétségbe sem vont eredményekről, melyeket a historikusok a török befolyások korszakának ismertetésénél aztán külön is kiemelték. Ez a kifejezés, *ante murale Christianitatis*, mely rövid idő alatt szállóigévé vált Európában, nem magyar historikusoktól származott, hanem az osztrák császároktól és a római pápáktól. «A kereszténység védőfala» és a «nyugati államok védőbástyája» című szállóigék szintén ebből a forrásból fakadtak, de nem maradtak az ország határain belül, hanem elterjedtek min-

denütt Európában, mert a magyarságnak a törökök ellen folytatott másfél százados harcát kivétel nélkül minden uralkodó az európai kereszténység kérdésének tekintette. Aeneas Sylvius, a későbbi II. Pius pápa 1452-ben írja V. Miklós pápához intézett beszédében: *Un-gari . . . quorum pectora nostri sunt muri*. Az «*ante murale Christianitatis*»-féle megjelölés szintén nála fordul elő, de nemcsak ő, hanem I. Ferdinánd, I. Miksa, továbbá a császári át-iratok, békeokmányok és pápai bullák épen így alkalmazzák. A török hódítás idejében alakított magyar-horvát végvárak mind az osztrák érdekek védelmére létesültek s hogy ez nemcsak a mi állításunk, hanem az osztrákoké is, hivatkozhatunk Biederman, Ilwof Franz, Radics Péter, Devec Franz, Ulman osztrák történétírókra, kiknek műveiből ez adatokat merítettük. A végvár szimbolikus értelemben előfal, védőbástya volt a távolabb élő, de a török veszedelemnek épen úgy útjában levő nyugati tartományoknak. Ferdinánd főherceg is elismeri ezt, mikor a horvát széleken húzódó magyar végvárakról ezt a nyilatkozatot teszi: «*als ain zwin-ger, maur und vester schilt unserer Niederöster-reichischen lande geacht mögen werden.*»

A mohácsi csatának összes gyásza és minden katasztrófája abból származott, hogy II. Lajos magyar király nem volt hajlandó Szulejman

SEMMELEWEIS CSALÁDJA AZ EMLÉKTÁBLA LELEPLEZÉSÉNÉL.

A SEMMELEWEIS-SZOBOR LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYÉRŐL.

szultánnak Tót- és Horvátországon keresztül szabad átkelést biztosítani az osztrák örökös tartományokba. A pápaság ekkor legkorábban felismerte a veszedelmet, mely a hadüzenettel és Magyarország leveretésével a kereszténységet érheti, segítségére sietett tehát Lajosnak, hogy a szerencsétlenséget legalább ideig-óráig elodázza. Sayous Eduard francia történész a magyarok iránt állandóan roszindulatú Aeneas Sylviust idézi annak bizonyítására, hogy a magyarság ellenállása nélkül a nyugati tartományok és országok szükségképen a magyarok sorsára jutottak volna. Aeneas ugyanis «fálnak» nevezi a magyarokat, kik nélkül «a kereszténység nem lehetne biztonságban.» Ezt a nézetet vallja, csak hogy sokkal nyomatékosabban Sayous maga is, előtte pedig Chassin francia historikus, a ki «Hongrie, son génie et sa mission» című munkájában, 1856-ban külön is foglalkozott a magyarság világtörténelmi harcaival. A francziák mellett azonban az angolok is ugyanezt a nézetet vallják s Brown Eduard «Account of several travels in Hungaria, Servia etc.» Londonban 1673-ban kiadott művében nyomatékosan kijelenti: «A magyarok tartották föl leghosszabb ideig a törököket és ők akadályozták meg, hogy azok nem nyomulhattak be Európa nyugati országaiba.» Alkalomszerű még I. Miksa császárnak 1506-iki oklevele a Jagellókkal kötött családi szövetségről, melyben «ante murale et propugnaculum»

jelzőkkel illeti a magyarok hadi hivatását. *Maraschi* Bertalan castellói püspök, pápai követ udvarának megbízásából Mátyás királynál járt, hogy Frigyes császárral való békekötésre bírja. Küldetése során előadja a pápai udvar amaz óhaját, hogy «védje meg továbbra is Mátyás a kereszténységet a török ellen.» Majd hozzá teszi: «Quum Leo cum mure pugnaret?» Vagyis, hogy érdemes-e az oroszának (Mátyás), az egérrel (Frigyes császár) harcolnia, mikor a kereszténység nagy érdekeiről van szó. De nem éreztelen Mátyás királynak az 1486-iki törvénykönyv bevezetésében kifejezett ama panasza, hogy mialatt ő és az ő képviselőiben a magyar nemzet a kereszténység ügyéért harcolnak, Ausztria és a római birodalom folytonosan gátolják török elleni küzdelmeikben. Itt van még I. Ferdinándnak a nagyváradi békéről szóló okmánya, melyben 1538-ban többek között ezeket említi: «Belgrado primum, præcipuo tunc Reipublicae Christianae propugnaculo adempto.» A béke szövegében pedig Magyarország után mindig ez a kifejezés: «ex totius reipublicae christianae». Ámde hivatkozhatunk még más forrásokra is. Salamon Ferencz a török hódításokról szóló munkája 401-ik lapján hivatkozik egy idézetre, mely arra utal, hogy «Németországban azok a magyar hősök, állottak és állanak legnagyobb hirben, kik közvetlenül gátul szolgáltak a Bécs ellen menni szándékozott ozmán hadaknak.» *Károlyi* Árpád, Buda visszafoglalásáról szóló művében pedig ezeket olvassuk: «1786-ban azért ült ünnepet a Németbirodalom becsületes népe, mert végre-valahára sikerült 150 hosszú esztendő alatt oly sokra szaporodott becsületbeli tartozásának egy részét Magyarország iránt letörleszteni.» Ezzel be is zárjuk az idézetek sorozatát, mert nézetünk szerint a történelmi felfogás igazolására és a bécsi polgármester alaptalan mende-mondáinak kimutatására ezek a bizonyságok is elegendők. De lehetne külön könyvet is írni a magyar álláspont mellett, épen csak ki kellene jegyezgetni az oklevelek és külföldi munkák idevonatkozó helyeinek tömeges utalásait. Lueger tehát rossz historikus, de még sokkal rosszabb oklevél

AZ ANYA ALAKJA SEMMELWEIS SZOBRÁN.

magyarázó. Mert a miket elvakult gyűlölségében a magyarok ellen hirdetett, azoknak czáfoltai benne vannak az osztrák császárok és történetírók ama okmányaiiban, melyekre a hitelesség okáért eredeti szövegük közlése mellett hivatkoztunk.

Zuboly.